

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 7406/22

לפני: כבוד השופט י' עמית
 כבוד השופט א' שטיין
 כבוד השופט ח' כבוב

המערער: בנימין דרדור

נ ג ד

המשיב: שלמה לוי

ערעור על פסק הדין של בית המשפט המחוזי בבאר-שבע, מיום 30.5.2022, בת"א 29804-09-20, [פורסם בנבו] שניתן על-ידי כבוד השופטת ג' לוי

תאריך הישיבה: כ"ח בתמוז התשפ"ג (17.7.2023)

בשם המערער: עו"ד תומר לינר; עו"ד איילת הורוביץ

בשם המשיב: עו"ד שוקי רגב

ספרות:

ישראל גלעד דיני נזיקין - גבולות האחריות (התשע"ב-2012) מ' ויסמן תביעות רשלנות בנזיקין

חקיקה שאוזכרה:

חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה-1995: סע' 77 (א)

חוק ההתיישנות, תשי"ח-1958: סע' 11, 15

תקנות סדר הדין האזרחי, תשע"ט-2018: סע' 33 (ה)

מיני-רציו:

* המערער נותר נכה בעקבות פגיעה שנגרמה לו במהלך עבודתו כמתקין מזגנים. תביעתו כנפגע תאונת עבודה נדחתה על ידי המל"ל, מן הטעם שבמועד התאונה לא היה מסווג במל"ל כ"עצמאי" כנדרש. ביהמ"ש העליון קובע (בשונה מקביעת ביהמ"ש המחוזי) כי המשיב התרשל כלפי המערער במילוי תפקידו כרואה חשבון, בכך שלא בירר את נושא הדיווח למל"ל לעניין מעמדו של המערער (הלקוח) כעצמאי. זאת, מבלי לגרוע מחובתו ומחדלו של המערער לדווח על מעמדו במל"ל באופן עצמאי (בגין כך יוחס למערער אשם תורם בגובה 30%).

* נזיקין – רשלנות – רואה חשבון

* רואי חשבון – אחריות – בנזיקין

* נזיקין – רשלנות – רשלנות מקצועית

* נזיקין – אחריות – מקצועית

עניינו של ההליך בתביעת רשלנות מקצועית כנגד רואה חשבון. רקע: המערער נפגע במהלך עבודתו כמתקין מזגנים ונותרה לו נכות רפואית משוקללת צמיתה בשיעור 75%-100% אוכדן כושר עבודה. המערער מקבל קצבת נכות כללית, זאת לאחר שתביעתו כנפגע תאונת עבודה נדחתה על ידי המל"ל, מן הטעם שבמועד התאונה לא היה מסווג במל"ל כ"עצמאי" (כנדרש עפ"י החוק). על רקע זה הוגשה תביעת המערער לבימ"ש קמא, שבה נטען כי המשיב, רואה חשבון שסיפק שירותים למערער בעסקו כמתקין מזגנים, התרשל כלפיו בכך שלא דיווח למל"ל על מעמדו כעצמאי. בימ"ש קמא קבע כי בנסיבות שבהן ניתן השירות למערער, המשיב לא חרג מסטנדרט התנהגות סביר של רואה חשבון. עוד נקבע כי ממילא לא עלה בידי המערער לבסס את היקף הנוק לו טען (3,247,765 ₪), סכום שחושב על בסיס הערכה ששכרו המבוטח של המערער היה בסך 18,000 ש"ח לחודש).

ביהמ"ש העליון (מפי השופט י' עמית בהסכמת השופטים א' שטיין וח' כבוב) קיבל את הערעור מהטעמים הבאים:

נקודת המוצא לדיון הן קביעותיו העובדתיות של בימ"ש קמא, לפיהן לא נחתם בין הצדדים חוזה בכתב; המשיב סיפק שירותים לעסקו של המערער בקשר למע"מ ומס הכנסה; והמערער לא ביקש מפורשות מהמשיב לטפל בענייניו מול המל"ל. על רקע קביעות אלה בחן ביהמ"ש קמא אם היה על המשיב לטפל בענייניו של המערער במל"ל כחלק מהטיפול הכולל בעסקו, ומצא כי בנסיבות המקרה התשובה לכך היא שלילית.

העליון חולק על מסקנה זו וקובע כי הימנעותו של המשיב מלברר את נושא הטיפול במל"ל חורגת מסטנדרט ההתנהגות הראוי והמצופה מרואה חשבון, ומהווה הפרה של חובותיו כלפי המערער.

על פי הפרקטיקה המקובלת, בהתקשרות של לקוח עצמאי עם רואה חשבון, האחרון לוקח על עצמו על פי רוב את הטיפול מול הרשויות הרלוונטיות – מס ערך מוסף, מס הכנסה וביטוח לאומי. כך עולה מחוות דעת המומחה מטעם המערער. בימ"ש קמא סבר כי אין להסיק מסקנות לחובת המשיב בהסתמך על חוות הדעת, בהיותה מניחה כנקודת מוצא את השאלה שבמחלוקת (שהמשיב והמערער הסכימו בשלב ההתקשרות הראשוני כי שירותי המשיב יכללו דיווחים למל"ל), ונעדרת התייחסות מספקת לנסיבות המקרה הפרטניות. אלא שההתייחסות לפרקטיקה הנוהגת בכל הנוגע לחלוקת האחריות בין רואה חשבון ללקוח עצמאי נכתבה בחוות הדעת באופן כללי בהתייחס לסטנדרט הנהוג ולציפייה הסבירה של הלקוח במערכת יחסים מסוג זה.

גם אם נושא הביטוח הלאומי לא עלה מפורשות בפגישתם הראשונית של המערער והמשיב, היה על המשיב להעלות את הסוגיה ולברר את סטטוס הטיפול בנושא. לכל הפחות, היה על המשיב לוודא את מצב הדברים ולוודא כי המערער מודע לחובותיו כלפי המל"ל ואינו מעוניין בשירותיו בכל הנוגע לדיווחים ולתשלומים במל"ל, וזאת במובחן מהטיפול במע"מ ובמס הכנסה. חזקה על המשיב כי ידע מה היה נדרש מהמערער לעשות על מנת להבטיח את זכויותיו לפי חוק הביטוח הלאומי, ומה התוצאה הצפויה מאי דיווח על מעמדו כעצמאי במקרה של תאונה, כפי שלמרבח הצער אירע במקרה דנן.

הלקוח הוא בבחינת מי שאינו יודע לשאול, וכאשר הוא פונה לרואה חשבון על מנת שהלה יטפל בעסקו, על רואה החשבון לטפל בעסק מול מס הכנסה, ביטוח לאומי ומע"מ, ולמצער, להבהיר ללקוח כיצד עליו להתנהל מול רשויות אלה.

אפשר שרואה החשבון ייעץ ללקוחו, אך בסופו של יום, מסיבות כאלו ואחרות, הלקוח יבחר שלא לקבל את ההמלצה. בהיקש מהפסיקה שהתייחסה לחובותיו של רואה חשבון בקשר לעריכת דוחות כספיים, ניתן לומר כי רואה החשבון אינו ערב לתוצאה, אך מחובתו לנקוט באמצעי זהירות סבירים על מנת למנוע טעויות.

אין בכך שהמערער הציג עצמו כמי שמנהל עסק כעצמאי מזה שנים מספר (ולכן המשיב סבר לטענתו כי מעמדו כעצמאי מעודכן במל"ל) – כדי לשנות את פני הדברים. המערער פנה למשיב לצורך הטיפול השוטף בהנהלת החשבונות והמיסוי של העסק החדש בו החל לפעול, ובנסיבות אלה, היה על המשיב להנחות את המערער לעדכן את המל"ל על אודות עסקו החדש, לרבות היקפו וההכנסות הצפויות.

גם נסיבות ההתקשרות בין המערער למשיב, ההיכרות המוקדמת ותקופת ההתקשרות הקצרה – בכל אלה אין כדי לפטור את המשיב. לאחר הפגישה האקראית במשרדי מס הכנסה, השניים נפגשו במשרדו של המשיב, והמשיב טיפל בעסקו של המערער למעלה מחודשיים, פרק זמן מספק לבחינת סוגיות שהיו טעונות בחינה כבר בראשית הדרך.

אכן, על רקע יחסי השכנות בין הצדדים, אין לשלול כי מעורבותו של המשיב לאחר התאונה במגעים מול המל"ל נבעה מרצון לסייע למערער בשעת צרה ולא מתוך לקיחת אחריות. לצד זאת, המשיב עודכן על ידי אשת המערער בהתפתחויות באופן מיידי ובעודו שוהה בחופשה; המשיב הנחה את אשת המערער למלא את הטפסים למל"ל בדיעבד, בשם המערער ובזמן אשפוזו, באמצעות עובדת משרדו; ובמכתב ששלח לביטוח הלאומי בו הציג עצמו כרואה חשבון של המערער. כל אלה, עשויים לעורר רושם אחר ביחס למערכת היחסים המקצועית שבין המשיב למערער וההתחייבויות שהמשיב לקח על עצמו.

מכאן כי הימנעותו של המשיב מלהעלות ולברר את נושא הדיווח למל"ל עולה כדי התרשלות מצידו.

לצד קביעה זו ביהמ"ש מוסיף, כי אין באמור לגרוע מחובתו ומחדלו של המערער לדווח על מעמדו במל"ל באופן עצמאי. המערער נדרש לשלם דמי ביטוח על הכנסותיו כעצמאי לשנת 2012, כלומר עובר לתחילת עבודתו כמתקין מזגנים. במשך כל התקופה הנ"ל המערער לא דיווח למל"ל על מעמדו כעצמאי. לכך יש להוסיף כי המערער בחר שלא להשיג על החלטת המל"ל באמצעות הליך משפטי, ושמא ניתן היה להעביר את רוע הגזירה, ובכך לא עמד בחובת הקטנת הנזק. בנסיבות אלו נקבע כי המערער נושא באחריות למצב שנוצר, בשיעור של 30%.

למרות דחיית טענותיו לעניין השכר הקובע (18,000 ₪ לחודש), המערער לא הגיש במסגרת הערעור חוות דעת עדכנית ממנה ניתן ללמוד על ההפרש שבין שווי הקצבאות שקיבל ויקבל לבין שווי קצבאות נכות מעבודה לפי הכנסה חודשית של 7,000 ש"ח.

לאור כל האמור, הערעור מתקבל במובן זה שנקבע כי המשיב התרשל כלפי המערער במילוי תפקידו כרואה חשבון, והחויב בהוצאות בהן חוייב בבימ"ש קמא – בוטל. התיק הוחזר לבימ"ש קמא לצורך חישוב הנזק, כשהשכר הקובע לחישוב שווי הקצבאות כנפגע עבודה יעמוד על 7,000 ש"ח. מסכום זה יש להפחית 30% ואת שווי קצבאות נכות כללית כך שעל המשיב לשאת בהפרש. המשיב חוייב בהוצאות המערער בערכאה זו בסך 15,000 ש"ח.

פסק-דין

השופט י' עמית:

עניינו של ההליך שלפנינו בתביעת רשלנות מקצועית כנגד רואה חשבון.

רקע

1. המערער, יליד 1968, נפגע ביום 25.8.2013 בעת שעבד בהתקנת מזגנים ונפל מחלון בקומה השלישית (להלן: התאונה). כתוצאה מהתאונה נחבל המערער בכל חלקי גופו והמוסד לביטוח לאומי (להלן: המל"ל) קבע כי נותרה לו נכות רפואית משוקללת צמיתה בשיעור 75%-100% אובדן כושר עבודה.

המערער מקבל קצבת נכות כללית, זאת לאחר שתביעתו כנפגע תאונת עבודה נדחתה על ידי המל"ל, מן הטעם שבמועד התאונה לא היה מסווג במל"ל כ"עצמאי". על רקע זה הוגשה תביעת המערער לבית משפט קמא, שבה נטען כי המשיב, רואה חשבון שסיפק שירותים למערער בעסקו כמתקין מזגנים, התרשל כלפיו בכך שלא דיווח למל"ל על מעמדו כעצמאי.

2. כעולה כמפסק הדין, המערער החל לעבוד כמתקין מזגנים עצמאי בחודש אפריל 2013, ובחודש מאי 2013 נרשם כעוסק מורשה במע"מ ופתח תיק במס הכנסה. קודם לכן, החל משנת 2009, המערער היה בעל עסק של עיצוב בלונים לאירועים ולצרכי מע"מ נחשב כ"עוסק פטור", ועבד במקביל כשכיר עד לחודש אוגוסט 2012.

המערער והמשיב מתגוררים שניהם באותו מושב ויש ביניהם היכרות מוקדמת. בחודש יוני 2013 נפגשו באקראי במשרדי מס הכנסה באשקלון, השניים שוחחו, והמערער ביקש מהמשיב לטפל בהנהלת החשבונות של עסקו החדש. בהמשך, השניים נפגשו במשרדו של המשיב, המערער מסר למשיב פנקס שיקים וחשבונות של העסק, והמשיב סיפק למערער שירותי הנהלת החשבונות וטיפול במע"מ ומס הכנסה. כמו כן, המשיב הגיש עבור המערער דוח למס הכנסה לשנת 2012.

3. כאמור, ביום 25.8.2013 נפגע המערער במהלך עבודתו. למחרת היום פנתה אשת המערער למשיב בעניין מעמדו של המערער במל"ל, זאת, לדבריה, לאחר שלמדה מחברה שעובדת במל"ל כי המערער אינו מסווג ברישומיו כעצמאי. המשיב שהה בחו"ל באותה העת אך הדריך את אשת המערער להגיע למשרדו ולחתום על מסמך "דין וחשבון רב שנתי (לפי תקנות רישום ותקנות בדבר גביית דמי ביטוח)" בתיאום עם

עובדת משרדו. המסמך מתוארך ליום 25.8.2013 (יום התאונה) ונחתם בשם המערער. בדוח צוין כי המערער החל לעבוד כעצמאי בהתקנת מזגנים החל מיום 1.5.2013, ממוצע של 40 שעות עבודה בשבוע והכנסה חודשית ממוצעת בסך 7,000 ש"ח. עוד נרשם בדוח כי החל מיום 1.1.2013 ממוצע שעות העבודה לשבוע של המערער עמד על 10 והכנסה חודשית ממוצעת על 2,200 ש"ח, כשהחל מיום 1.5.2013 גדל היקף שעות העבודה והשכר כמפורט לעיל.

ביום התאונה וללא קשר אליה, שלח המל"ל למערער דרישה לתשלום דמי ביטוח לשנת 2012. במכתב צוין כי בהתאם למידע שהגיע ממס הכנסה והנתונים הקיימים במל"ל, למערער היו במהלך שנת 2012 הכנסות כעצמאי בסך 25,568 ש"ח והוא חב בדמי ביטוח בסך של כ-3,911 ש"ח (בנוסף להכנסתו כעובד שכיר בסך 64,301 ש"ח).

ביום 14.10.2013 דחה המל"ל את תביעת המערער לדמי פגיעה בגין התאונה, מכיוון שבמועד התאונה המערער לא היה רשום כעובד עצמאי ולא עשה את המוטל עליו כדי להירשם כעובד עצמאי, כנדרש על פי הוראת סעיף 77(א) לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995 (להלן: חוק הביטוח הלאומי). המל"ל עמד בסירובו להכיר במערער כנפגע עבודה גם לאחר שהמערער והמשיב פנו למל"ל ביום 22.10.2013 במכתבים נפרדים בבקשה לבחון מחדש את ההחלטה. גם פניית המערער לאגף פניות הציבור של המל"ל לא הביאה לשינוי ההחלטה.

4. על רקע זה הגיש המערער תביעה נזיקית נגד המשיב בטענה לרשלנות מקצועית. התביעה הוגשה והתקבלה לרישום ביום 13.9.2020 (ועל כך ראו להלן), ובהתאם לחוות דעת אקטוארית שצורפה לה, ההפרש בין התשלומים שהמערער היה צריך לקבל כנפגע עבודה לבין התשלומים שהמערער שמקבל בפועל עומד על 3,247,765 ש"ח (סכום שחושב על בסיס הערכה ששכרו המבוטח של המערער היה בסך 18,000 ש"ח לחודש).

5. בית משפט קמא דחה טענה להתיישנות התביעה, דן בתביעה לגופה וקבע כי בנסיבות שבהן ניתן השירות למערער, המשיב לא חרג מסטנדרט התנהגות סביר של רואה חשבון. עוד נקבע כי ממילא לא עלה בידי המערער לבסס את היקף הנזק לו טען.

בתמצית, בית המשפט קבע כי בין הצדדים לא נחתם חוזה התקשרות בכתב, ומהראיות עולה כי המשיב לא התבקש מפורשות על ידי המערער או אשתו לטפל בענייניו של המערער בקשר למל"ל ולא התחייב באופן מפורש לטפל בעניינים אלה. בית המשפט המשיך ובחן אם היה על המשיב לפעול למול המל"ל כחלק מהטיפול הכולל בעסקו של המערער או למצער להפנותו למל"ל על מנת להסדיר את ענייניו. נקבע כי בנסיבותיו הייחודיות של המקרה, בהינתן שהמשיב לא ליווה את המערער מראשית פעילותו כעצמאי והמערער פתח בעצמו את התיקים במע"מ ובמס הכנסה – אין לומר כי התנהלות המשיב מגיעה כדי התרשלות. בית המשפט ציין כי מוטב היה לו המשיב היה בודק כי הטיפול מול המל"ל לא נזנח, אך מכיוון שלא הוכח כי המל"ל נכלל בשירותים שהמשיב התחייב לספק, ומכיוון שלא היה למשיב יסוד להניח שהמערער לא דיווח כנדרש על מעמדו כעצמאי, אי טיפול בענייני המערער בביטוח הלאומי לא מהווה הפרה של סטנדרט התנהגות סביר.

בית המשפט מצא שלא להיסמך על חוות דעת מטעם המערער הנוגעת לטיב השירות שסיפק המשיב, משהיא נעדרת התייחסות מספקת לנסיבות הפרטניות של המקרה ובהיותה מתבססת על הנחה שלא הוכחה, לפיה הוסכם בין הצדדים כי השירות המקצועי יכול דיווחים למל"ל. בית המשפט אף לא מצא בפעולות המשיב לאחר התאונה כלקחת אחריות על המחדל. בהקשר זה נקבע כי הסיוע שנתן המשיב למערער ולאשתו בפתיחת תיק ובפניות למל"ל לאחר התאונה, לא מצביע כשלעצמו על כך שהאחריות בנושא זה היתה מוטלת לפתחו מלכתחילה, ובנסיבות העניין, לנוכח ההיכרות ויחסי השכנות בין המעורבים, פעולותיו יכולות להעיד על רצון טוב לסייע שלא מתוך תחושת אחריות. עוד צוין כי המשיב סיפק שירותים למערער באופן שוטף למשך חודשיים בלבד, ובמשך שבע השנים שלאחר התאונה לא הועלתה בתכתובות שהציג המערער כל טרזניה או טענה כלפי המשיב לפיה הוא אחראי למצב שנוצר.

בית המשפט הוסיף וקבע כי המערער לא הוכיח את הנזק לו טען או סכום שמתקרב לכך, שכן עסקו של המערער בהתקנת מזגנים היה בתחילת דרכו ואין תימוכין להשערותו להכנסות בסך של 18,000 ש"ח בחודש; כך עולה גם מדוח רווח והפסד לשנת 2013 של המערער, ולמעשה עולה מהדוח כי רווחי המערער מעסקו הגיעו לכדי כשליש מהסכום הנ"ל; בדין וחשבון שהוגש למל"ל נרשם כי ממוצע ההכנסה החודשית של המערער יעמוד על 7,000 ש"ח לחודש, ויש להניח שגם מקדמות, אם שולמו, היו בהתאם להכנסה זו; והימנעותו של המערער מלהציג אסמכתאות על תשלום מקדמות או על עריכת תחשיב לפי הכנסה חודשית של 7,000 ש"ח פועלת לחובתו. בית המשפט

קבע בנוסף כי המערער לא מיצה באופן מלא את אפשרות הגשת תביעה נגד המל"ל בבית הדין לעבודה, ופרט לכך שמדובר באי הקטנת הנזק, הדבר עשוי להצביע על הערכה ממשית של הפוטנציאל הכספי של תביעתו. על רקע כל האמור, נדחתה תביעת המערער תוך חיובו בהוצאות המשיב ושכ"ט עו"ד בסכום כולל של 10,000 ש"ח.

על פסק דינו של בית משפט קמא נסב הערעור שלפנינו.

עיקרי טענות הצדדים

6. המערער טען כי היה על המשיב לברר את סטטוס הדיווח למל"ל ולמצער לעדכן אותו על חובתו החוקית לדווח על מעמדו כעצמאי. לטענת המערער, מסקנה זו נובעת מחובת הנאמנות של רואה חשבון כלפי לקוחו; מהחובות שהוטלו בפסיקה על ציבור רואי החשבון; והיות רואה החשבון מונע הנזק הטוב והזול ביותר, כמי שמחזיק בכלים ובידע המקצועי הרלוונטיים.

נטען כי הימנעותו של המשיב מלברר עם המערער אם דיווח על מעמדו כעצמאי מגיעה כדי התרשלות, בפרט כשבתחילת הדרך המערער ציין בפניו כי פתח תיק במס הכנסה ובמע"מ מבלי להזכיר את המל"ל. המערער נסמך גם על התנהלותו של המשיב לאחר התאונה מול המל"ל, המערער ואשתו, ונטען כי ניתן להסיק מפעולותיו כי ראה עצמו כאחראי למצב שנוצר. עוד נטען, בין היתר, כי מכיוון שהמשיב טיפל בהגשת דוח למס הכנסה לשנת 2012 בעסקו הקודם של המערער, היה עליו לדעת כי המערער נדרש לדווח על מעבר מעוסק פטור לעוסק עצמאי ועל גובה הכנסותיו הצפויות; כי יש לזקוף לחובת המשיב חסרים ראייתיים כגון אי מסירת תצהיר מטעם מי שטיפלה בתיקו של המערער מטעם משרדו של המשיב ואי הצגת ייפוי הכוח שעליהם חתם המערער לטובת טיפול במע"מ ובמס הכנסה; כי המערער מיצה את האפשרויות שעמדו לרשותו בניסיון לשנות את החלטת המל"ל, וגם אם היה מערער על ההחלטה, ערעורו לא היה מתקבל; וכי המשיב דיווח למל"ל על הכנסותיו הצפויות של המערער בעודו מורדם ומונשם, אך לו היה נשאל על כך, המערער היה מדווח למל"ל על הכנסות גבוהות יותר להן ציפה על בסיס חוזה שחתם עם חברת "אלקטרה".

המערער שב וחזר על טענותיו כי הוא זכאי לדמי פגיעה, להפרש בין קצבת נכות כללית לבין קצבת נכות מעבודה שתחושב לפי ההכנסה הצפויה (18,000 ש"ח לחודש) וכן פיצוי בגין נזק לא ממוני. נזקיו הוערכו, על בסיס חוות דעת המומחה מטעמו, בסכום העולה על 3 מיליון שקלים.

7. לטענת המשיב, המערער ממחזר את טענותיו בהליך קמא ופסק דינו של בית המשפט המחוזי אינו מגלה עילה להתערבות. נטען, בין היתר, כי המערער לא דיווח על מעמדו כעצמאי עובר לתאונה במשך כחמש שנים, גם לא בשנת 2012 אז חדל מלעבוד כשכיר; כי סיווגו של המערער כעצמאי לצרכי המל"ל היה נדרש בלי קשר לסיווג עסקו הקודם כ"עוסק פטור" לצרכי מע"מ; וכי גם המל"ל סיווג את המערער כעצמאי לצורך תשלומי ביטוח לאומי עוד בשנת 2012, טרם החל לעבוד כמתקין מזגנים. המשיב הדגיש כי ניהל את ענייניו של המערער במשך תקופה קצרה וכי בנסיבות הייחודיות של המקרה, כשהמערער עבד משך שנים כעצמאי ופעל בעצמו מול הרשויות, אין לקבוע כי התרשל באופן הטיפול בו.

המשיב הוסיף וטען כי נועץ בעורך דין והמליץ למערער להשיג על החלטת המל"ל בעניינו, כך שאין לומר שהאחרון מיצה את ההליכים בפני המוסד; כי המערער לא הוכיח שהכנסותיו בפועל מהעסק עלו או התקרבו כדי הסכומים להם טען; וכי מכל מקום, דין התביעה היה להידחות גם מחמת התיישנותה.

דיון והכרעה

8. אקדים תובנה לדיון ואציין כי לדידי, דין הערעור להתקבל באופן שייקבע כי המשיב התרשל במילוי תפקידו כרואה חשבון כלפי המערער, הכל כפי שיפורט להלן.

סוגיית ההתיישנות

9. טרם אדרש לאופן התנהלותו של המשיב, אתיחס בקצרה לטענת ההתיישנות. כאמור, התביעה הוגשה והתקבלה לרישום ביום 13.9.2020, יותר מ-7 שנים לאחר קרות התאונה (יום 25.8.2013) ויותר מ-7 שנים לאחר שנודע לאשת המערער כי המערער אינו מדווח במל"ל כעצמאי.

בית משפט קמא התייחס לסוגיה לאחר שדן בתביעה לגופה, וקבע כי אין לדחות את התביעה מחמת התיישנות, בהתחשב בכך שעקב התאונה המערער היה מחוסר הכרה, מה שעשוי להאריך את תקופת ההתיישנות מכוח סעיף 11 לחוק ההתיישנות, התשי"ח-1958 (להלן: חוק ההתיישנות); ובהתחשב בכך שהמועד האחרון להגשת התביעה חל בתוך פגרת הקיץ, כך שתום תקופת ההתיישנות נדחה ליום הראשון

שלאחר הפגרה (יום 6.9.2020) וניתן לראות את התביעה כאילו הוגשה במועד זה ולא ביום 13.9.2020. זאת מכיוון שלמעשה, המערער הגיש תביעתו ביום 6.9.2020, אך התביעה נדחתה מהמרשם ביום 8.9.2020 בשל הקלדת סכום תביעה נמוך מזה שצוין בכתב התביעה, מה שהוביל לתשלום חלקי בלבד של אגרת בית המשפט (המערער טען כי התקלה אירעה בשל טעות אנוש והשמטת ספרה מסכום התביעה שהוקלד במערכת הממוחשבת). לאחר תיקון הטעות ותשלום מלוא האגרה, התביעה הוגשה מחדש והתקבלה לרישום ביום 13.9.2020.

המשיב טען כי לצורך מירוץ ההתיישנות יש לבחון את המועד שבו כתב התביעה הוגש כדין, לאחר תשלום מלוא האגרה ביום 13.9.2020.

10. בדומה לעמדתו של בית משפט קמא, אף אני סבור כי במקרה דנן, הגשת התביעה במועד המקורי, בהתחשב בנסיבות דחייתה מהמרשם, אינה חסרת משמעות (ראו והשוו לע"א 2486/04 אהרוני נ' אלחנני דנציגר שפורן ושות' ע"ד, פסקאות 29-34 (פורסם בנבו) [23.6.2005]; סעיף 15 לחוק ההתיישנות; השוו גם להסדר הקבוע בתקנה 33(ה) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 בעניין מועד הגשתו של מסמך לבית המשפט). אולם, גם אם נראה ביום 13.9.2020 כמועד הגשת התביעה, איני סבור כי יש לשנות ממסקנתו של בית משפט קמא בנושא. בית המשפט דחה בצדק טענה לפיה כוח התביעה התגבש רק בספטמבר 2014 עם קבלת תשובה סופית מהמל"ל, וקבע כי הנזק התגבש לכל המאוחר ביום 14.10.2013, אז נדחתה תביעת המערער במחלקת נפגעי עבודה. במצב דברים זה, ניתן לומר כי כוח התביעה של המערער נגד המשיב התגבש במועד דחיית התביעה למל"ל, כך שהיה מקום לברר את התביעה נגד המשיב לגופה (ראו והשוו לדעת הרוב בע"א 945/11 שאנקול לשיווק (1937) בע"מ נ' סומך חייקין KPMG, פסקאות 10-13 לפסק דינה של המשנה לנשיא מ' נאור [פורסם בנבו] (20.8.2014), ממנה עולה כי עילת תביעה בגין רשלנות מקצועית של רואי חשבון ועורכי דין שהובילה לחיוב הלקוח במס, לא נולדה לפני שרשויות המס הודיעו ללקוח על החיוב).

אחריות רואה חשבון

11. ומכאן לעיצומם של דברים ולשאלת האחריות.

נקודת המוצא של הדיון היא קביעותיו העובדתיות של בית משפט קמא, לפיהן לא נחתם בין הצדדים חוזה בכתב; המשיב סיפק שירותים לעסקו של המערער בקשר

למע"מ ומס הכנסה; והמערער לא ביקש מפורשות מהמשיב לטפל בענייניו מול המל"ל. על רקע קביעות אלה בחן בית המשפט אם היה על המשיב לטפל בענייניו של המערער במל"ל כחלק מהטיפול הכולל בעסקו, ומצא כי בנסיבות המקרה התשובה לכך היא שלילית.

12. בניגוד למסקנה אליה הגיע בית המשפט המחוזי, אני סבור כי הימנעותו של המשיב מלברר את נושא הטיפול במל"ל חורגת מסטנדרט ההתנהגות הראוי והמצופה מרואה חשבון, ומהווה הפרה של חובותיו כלפי המערער. על פי הפרקטיקה המקובלת, בהתקשרות של לקוח עצמאי עם רואה חשבון, האחרון לוקח על עצמו על פי רוב את הטיפול מול הרשויות הרלוונטיות – מס ערך מוסף, מס הכנסה וביטוח לאומי. כך עולה מחוות דעת המומחה מטעם המערער, רו"ח יגאל דן (וראו עמ' 2-3 לחוות דעתו ולהגדרת ה"רשויות" שבסעיף 3.1 לחוות הדעת). בית משפט קמא סבר כי אין להסיק מסקנות לחובת המשיב בהסתמך על חוות הדעת, בהיותה מניחה כנקודת מוצא את השאלה שבמחלוקת (שהמשיב והמערער הסכימו בשלב ההתקשרות הראשוני כי שירותי המשיב יכללו דיווחים למל"ל), ונעדרת התייחסות מספקת לנסיבות המקרה הפרטניות. אלא שההתייחסות לפרקטיקה הנוהגת בכל הנוגע לחלוקת האחריות בין רואה חשבון ללקוח עצמאי נכתבה בחוות הדעת באופן כללי בהתייחס לסטנדרט הנהוג ולציפייה הסבירה של הלקוח במערכת יחסים מסוג זה. אציין כי גם בית המשפט קמא קבע כי חוות הדעת עשויה "לשרטט קווים מנחים להתנהלות הרצויה או המיטבית של רואי חשבון", ולא הוגשה מטעם המשיב חוות דעת נגדית בתחום זה.

13. גם אם נושא הביטוח הלאומי לא עלה מפורשות בפגישתם הראשונית של המערער והמשיב, היה על המשיב להעלות את הסוגיה ולברר את סטטוס הטיפול בנושא. לכל הפחות, היה על המשיב לוודא את מצב הדברים ולוודא כי המערער מודע לחובותיו כלפי המל"ל ואינו מעוניין בשירותיו בכל הנוגע לדיווחים ולתשלומים במל"ל, וזאת במובחן מהטיפול במע"מ ובמס הכנסה. חזקה על המשיב כי ידע מה היה נדרש מהמערער לעשות על מנת להבטיח את זכויותיו לפי חוק הביטוח הלאומי, ומה התוצאה הצפויה מאי דיווח על מעמדו כעצמאי במקרה של תאונה, כפי שלמרכה הצער אירע במקרה דנן. הלקוח הוא בבחינת מי שאינו יודע לשאול, וכאשר הוא פונה לרואה חשבון על מנת שהלה יטפל בעסקו, על רואה החשבון לטפל בעסק מול מס הכנסה, ביטוח לאומי ומע"מ, ולמצער, להבהיר ללקוח כיצד עליו להתנהל מול רשויות אלה.

אביא בהקשר זה דברים שנאמרו בפסיקה בהקשר אחר וביחס להיקף אחריותו של רואה חשבון בביקורת על דוחות כספיים:

”אין לצמצם את תפקיד רואה-החשבון למי שבודק מכאנית אסמכתאות ועושה חשבונות אריתמטיים. אין להתייחס אליו כאל מחבר ומחסר פרופסיונלי. תפקידו המרכזי לוודא שאין נעשות טעויות אם אלה נובעות מחשבון, או ממעשים או מחדלים כלשהם, או גם כמובן ממעשי כזב. כדי לבצע את תפקידו זה עליו לגשת למלאכה עם מחשבה חקרנית, לאו דווקא חשדנית, אם ייתקל בשאלה משפטית תוך ביצוע הביקורת אזי חייב הוא לחקור אותה ולהיכנס לנבכייה ואם יש צורך אף לפסול את הפעולה” (ע”פ 2910/94 יפת נ’ מדינת ישראל, פ”ד נ(2), 446-445 221 (1996)).

(וברוח זו ראו גם רע”א 8268/96 שמש נ’ רייכרט, פ”ד נה(5) 276, 322 (17.7.2001); ת”א (מתוזי ת”א) 1026/96 סע גל חברה להשכרת רכב בע”מ נ’ ש.ה.ם חברה להשכרת רכב בע”מ [פורסם בנבו] (11.12.2007); משה ויסמן תביעות רשלנות בניזקין 901-900 (2003). על השיקולים שבהטלת אחריות בגין מתן שירות רשלני ראו אצל ישראל גלעד דיני נזיקין – גבולות האחריות 854-852 (2012)).

אפשר שרואה החשבון ייעץ ללקוחו, אך בסופו של יום, מסיבות כאלו ואחרות, הלקוח יבחר שלא לקבל את ההמלצה (השוו לע”פ 947/85 עצמון נ’ מדינת ישראל, פ”ד מא(4) 617, 644 (1987). לעניין היקף אחריותו של עורך דין במקרים שבהם רצונו של הלקוח מנוגד ליעוץ שנתן, ראו ע”א 7633/12 קבוצת גיאות בע”מ נ’ גולדפרב לוי, ערן, מאירי, צפריר ושות’, עורכי דין בע”מ, פסקה 47 לפסק דינו של השופט ס’ גובראן, פסקה 2 לפסק דיני [פורסם בנבו] (16.9.2014)). ושוב, בהיקש מהפסיקה שהתייחסה לחובותיו של רואה חשבון בקשר לעריכת דוחות כספיים (ע”א 3506/09 צאייג נ’ קסלמן וקסלמן דואי חשבון, פסקה 22 [פורסם בנבו] (4.4.2011)), ניתן לומר כי רואה החשבון אינו ערב לתוצאה, אך מחובתו לנקוט באמצעי זהירות סבירים על מנת למנוע טעויות.

14. המשיב הפנה לכך שהמערער הציג עצמו כמי שמנהל עסק כעצמאי מזה שנים מספר ולכן סבר כי מעמדו כעצמאי מעודכן במל”ל. לדידי, אין בכך כדי לשנות את פני הדברים. המערער עבד כעצמאי במסגרת עסק קודם קטן (“פטור”) ופעל בעצמו מול מע”מ ומס הכנסה, אך לטענתו סבר לתומו כי אינו חייב בתשלומים לביטוח לאומי. מכל מקום, המערער פנה למשיב לצורך הטיפול השוטף בהנהלת החשבונות והמיסוי

של העסק החדש בו החל לפעול, ובנסיבות אלה, היה על המשיב להנחות את המערער לעדכן את המל"ל על אודות עסקו החדש, לרבות היקפו וההכנסות הצפויות (ראו והשוו למסקנה אליה הגיע בית המשפט המחוזי בת"א (מחוזי ב"ש) 41386-11-10 מנדן נ' בירן, פסקאות 28-30 [פורסם בנבו] (20.10.2015) (להלן: עניין מנדן), ולא נעלם מעיני כי באותו מקרה לא היתה מחלוקת כי במסגרת תפקידו של רואה החשבון הנתבע שם הוא סייע וייעץ לנפגעת בפועל בהתנהלותה למול המל"ל).

15. גם נסיבות ההתקשרות בין המערער למשיב, ההיכרות המוקדמת ותקופת ההתקשרות הקצרה – בכל אלה אין כדי לפטור את המשיב. לאחר הפגישה האקראית במשרדי מס הכנסה, השניים נפגשו במשרדו של המשיב, והמשיב טיפל בעסקו של המערער למעלה מחודשיים, פרק זמן מספק לבחינת סוגיות שהיו טעונות בחינה כבר בראשית הדרך.

אכן, על רקע יחסי השכנות בין הצדדים, אין לשלול כי מעורבותו של המשיב לאחר התאונה במגעים מול המל"ל נבעה מרצון לסייע למערער בשעת צרה ולא מתוך לקיחת אחריות. לצד זאת, המשיב עודכן על ידי אשת המערער בהתפתחויות באופן מידי ובעודו שוהה בחופשה; המשיב הנחה את אשת המערער למלא את הטפסים למל"ל בדיעבד, בשם המערער ובזמן אשפוזו, באמצעות עובדת משרדו; ובמכתב ששלח לביטוח הלאומי בו הציג עצמו כרואה החשבון של המערער, צוין כי "בתחילת חודש יוני [המערער – י"ע] התקשר עם משרדי, הודרך לגבי פעילותן והחל הטיפול בהנהלת החשבונות שלו כולל טיפול במוסדות והגשת דוח לשנת 2012 למס הכנסה [...]. שלא במתכוון טרם עודכן בזמן זה ביטוח לאומי על שינוי במצבו הביטוחי" (הדגשות הוספו – י"ע). כל אלה, עשויים לעורר רושם אחר ביחס למערכת היחסים המקצועית שבין המשיב למערער והתחייבויות שהמשיב לקח על עצמו.

16. הימנעותו של המשיב מלהעלות ולברר את נושא הדיווח למל"ל עולה כדי התרשלות מצידו, אך זאת, מבלי לגרוע מחובתו ומחדלו של המערער לדווח על מעמדו במל"ל באופן עצמאי (וראו גם בעניין מנדן, פסקה 30). המערער ניהל "עוסק פטור" החל משנת 2009 במקביל לעבודתו כשכיר עד לאוגוסט 2012. על פי הודעת הביטוח הלאומי המתוארכת ליום התאונה, המערער נדרש לשלם דמי ביטוח על הכנסותיו כעצמאי לשנת 2012, כלומר עובר לתחילת עבודתו כמתקין מזגנים. במשך כל התקופה הנ"ל המערער לא דיווח למל"ל על מעמדו כעצמאי. לכך יש להוסיף כי המערער בחר שלא להשיג על החלטת המל"ל באמצעות הליך משפטי, ושמא ניתן היה להעביר את

רוע הגזירה, ובכך לא עמד בחובת הקטנת הנזק (ולא נעלמו מעיני טענותיו לקשיים במציאת ייצוג משפטי לצורך הגשת תביעה ופניותיו השונות לגורמים במל"ל בניסיון להביא להכרתו כנפגע עבודה). בשים לב לכל אלה, אני סבור כי גם המערער נושא באחריות למצב שנוצר, בשיעור של 30%.

17. המערער שב וחזר על טענותיו להפסד קצבאות ודמי פגיעה בסכומים שנקבעו בחוות דעת אקטוארית שהוגשה מטעמו בהליך קמא. חוות דעת זו התבססה על הערכת המערער כי הכנסותיו מעסק המזגנים יעמדו על 18,000 ש"ח בחודש, בהסתמך על חוזה שחתם עם חברת "אלקטרה" ושתי המחאות שקיבל במסגרת עבודתו עובר לתאונה (פסקה 35 לפסק הדין). אלא שבית משפט קמא קבע כי המערער לא הוכיח שרווחיו מהתקנת מזגנים יגיעו לכדי 18,000 ש"ח בחודש, כשלמעשה הם עומדים על כשליש מסכום זה; וכך עולה גם מהדיווח למל"ל שהוכן לאחר התאונה בתיאום עם אשת המערער, ובו צוין כי החל מיום 1.5.2013 המערער עובד 40 שעות בשבוע בהכנסה חודשית ממוצעת של 7,000 ש"ח.

למרות דחיית טענותיו לעניין השכר הקובע, המערער לא הגיש במסגרת הערעור שלפנינו חוות דעת עדכנית ממנה ניתן ללמוד על ההפרש שבין שווי הקצבאות שקיבל ויקבל לבין שווי קצבאות נכות מעבודה לפי הכנסה חודשית של 7,000 ש"ח. לאור זאת, אני סבור כי יש להחזיר את הדיון לבית המשפט המחוזי על מנת שניתן יהיה להשלים את הבירור בסוגיה ולקבוע את שיעור הנזק.

18. אי לכך, הערעור מתקבל במובן זה שנקבע כי המשיב התרשל כלפי המערער במילוי תפקידו כרואה חשבון, והחייב בהוצאות בהן חוייב בבית משפט קמא – יבוטל. התיק יוחזר לבית משפט קמא לצורך חישוב הנזק, כשהשכר הקובע לחישוב שווי הקצבאות כנפגע עבודה יעמוד על 7,000 ש"ח. מסכום זה יש להפחית 30% ואת שווי קצבאות נכות כללית כך שעל המשיב לשאת בהפרש. בית המשפט יפעל כחוכמתו במתן הוראות לצדדים בנושא זה.

לנוכח התוצאה אליה הגעתי, אציע כי המשיב יישא בהוצאות המערער בערכאה זו בסך 15,000 ש"ח.

ש ו פ ט

השופט א' שטיין:

אני מסכים.

שופט

השופט ח' כבוב:

אני מסכים.

שופט

לפיכך הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' עמית.

ניתן היום, כ"ב באב התשפ"ג (9.8.2023).

שופט

שופט

שופט

מפ 22074060_E02.docx

מרכז מידע, טל' 3852,077-2703333 ; אתר אינטרנט, <https://supreme.court.gov.il>

י' עמית 54678313-7406/22
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן